

HELEEN DUPUIS: NIEMAND IS VERPLICHT TOT LEVEN

Wanneer je de kans hebt te spreken met Heleen Dupuis - Nederlands ethicus, in haar werkende leven niets minder dan hoogleraar medische ethiek, lid van de Eerste Kamer namens de VVD en daarbij ook nog enkele jaren voorzitter van de NVVE (Nederlandse Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie) - wil je natuurlijk weten wat zij vindt van een waardig levenseinde in eigen regie, de kerngedachte van Laatste Wil.

De interviewer is Bertie Fokkelman

Ik vind werkelijk dat niemand verplicht kan worden te leven.

“Het is een echt klassiek liberale gedachte dat er een moreel privé-domein moet zijn voor de burgers in een samenleving. Aan de ene kant is men burger, aan de andere kant moet men in privé-zaken zo min mogelijk door de staat gehinderd worden in eigen keuzen. Dan is natuurlijk de vraag hoe je dat privé-domein definieert. Voor mij horen daar in ieder geval bij: seksualiteit, wel of geen kinderen krijgen en keuze van het eigen levenseinde. Vanuit dit principe heb ik mijn hele leven gewerkt. Zo stond overspel ooit zelfs in het wetboek van strafrecht. Daar kun je moreel van alles van vinden maar dat moeten de mensen maar zelf weten. En of je homo bent of hetero of met zijn drieën vrijt, oké, als je maar niet anderen schaadt. Het wederkerigheidsprincipe is de basis van alle moraal (Wat gij niet wilt dat u geschiedt etc.). Het liberalisme is een heel waardengedreven filosofische stroming, ook al gaat de VVD daar niet goed mee om en weten zelfs een heleboel leden van de VVD dit niet. Het gaat echt niet alleen maar over geld verdienen zoals de meeste mensen denken. Het onderscheid tussen privé- en publieke moraal is cruciaal.

Schipperen tussen medemenselijkheid en respect

Dit is de kern van het liberalisme. En daar hoort bij een kleinere overheid bij die zich niet overal mee bemoeit. Ik heb er bezwaar tegen dat de overheid via wetgeving verdoordringt in dat privé-domein. Toen ik hoorde dat het OM (Openbaar Ministerie) Laatste Wil gebod te stoppen met de inkoopgroepen dacht ik: O, o jongens, stap toch eens af van je vooroordelen. Dit gaat te ver, dit is echt ongewenste inmenging. Want waar bemoeien ze zich mee? Laten ze gaan boeven vangen. Verder vind ik werkelijk niet dat iemand verplicht kan worden te leven. Mensen wie het niet goed gaat en die er echt uit willen stappen, moeten we uit naastenliefde en uit mededogen wel tenminste een gesprek aanbieden, een gehoor, een helpende hand. Dat zou een goede klinische psycholoog kunnen doen, of iemand die je zelf uitkiest. En dan, nou ja, dan is het klaar, dan moet het kunnen denk ik, hoe treurig het ook is dat iemand niet verder leven wil. Dan schipper je tussen medemenselijkheid en respect voor eigen keuze. Als het echt niet meer kan, moeten mensen een kans krijgen, een nette kans. Beter dan dat iemand van het dak of voor de trein springt.

De dood is de realiteit

De niet-behandelbeslissingen vind ik nog steeds heel zorgelijk. Ondanks de wilsverklaringen lukt het niet altijd de uiteindelijke beslissing van niet-behandeling te laten uitvoeren. Denk maar aan al die medicijnen van psycho-geriatrie afdelingen van verpleeghuizen. Als je diep dement bent, op weg naar de dood, moet je toch niet met enorm veel medicijnen in leven gehouden worden? En zeker als je daarvoor in een wilsverklaring bepaald hebt dat je dit niet wilt. Want ja, de dood is de realiteit en tot het einde toe behandelen is geen goede geneeskunde. Euthanasie bij zware dementie is lastig, maar het moet kunnen. Neem het geval van de verpleeghuisarts die euthanasie

pleegde op een diep demente die eerder in een schriftelijke verklaring had gesteld dit te willen. Ik was blij dat de arts vrijgesproken werd en dat de zaak nu naar de Hoge Raad gaat. Dan hoeft de mevrouw over wier rug dat uitgevochten werd niet meer naar de rechtbank.

Hoe het komt dat sommige mensen anderen per se in leven willen houden

Dat komt omdat sommigen het onderscheid tussen privémoreel en publiek moreel niet in hun hoofd hebben. Ze denken dat wat zij goed of fout vinden voor iedereen moet gelden. In het publieke domein moeten we het met elkaar eens zijn: mishandeling, doden of bedriegen, dat mag niet. En daar houden we ons aan. Maar over privé zaken hoef je niet hetzelfde te denken als anderen. En dat neem ik de christelijke partijen kwalijk. Als zij vinden dat bepaalde privé zaken vanuit hun theologisch standpunt niet mogen – ik ben ook theologe maar denk daar anders over – dan is ze dat gegund. Maar waarom dat voor iedereen opleggen, dat begrijp ik niet. Het heeft ook met psychologie en met macht te maken en controle. Er zijn veel mensen die in hun eigen ego vastzitten en die vinden dat iedereen moet denken zoals zij. Op dit terrein is dat desastreuus. Mensen horen in vrijheid te beschikken over hun eigen levenseinde. Dat vind ik zo duidelijk. Natuurlijk, het kan niet zo zijn dat jongeren, of mensen met een depressie of met een ernstige andere psychiatrische aandoening, zomaar toegang hebben tot allerlei middelen. Laat dat duidelijk zijn. Maar ik geloof helemaal niet in het fameuze hellende-vlak-argument dat als je eigen keuzes respecteert het van kwaad tot erger komt. Dat is nooit bewezen. Het is ook niet zo. Je zou dan zelfs geen elektriciteit in de huizen moeten hebben want er is niets makkelijker dan door elektrocutie jezelf om zeep te helpen.

Dat je hulp strafbaar stelt bij iets dat niet strafbaar is, dat vind ik vreemd

De mens is baas over zijn eigen levenseinde, alleen hij heeft wel hulp nodig. En dat is het probleem waar we nu mee zitten want hij mag niet geholpen worden. Hulp strafbaar stellen bij iets dat op zich niet strafbaar is, dat vind ik vreemd en dat heb ik ook altijd beweerd. Dat artikel 294 van het wetboek van strafrecht is toch eigenlijk een heel raar artikel. Maar vergeet ook niet hoe zo'n Tweede Kamer in elkaar zit die de wetgeving uiteindelijk tot stand brengt. Sommigen zijn best goed maar van anderen vraag ik me af wat ze daar doen.

Over de leeftijd zou ik willen brainstormen

De leeftijd waarop je kunt beschikken over je eigen levenseinde, ja, dat is echt een dilemma. Adolescenten zijn nog te verward. Die doen rare dingen. Kijk maar naar die studentenverenigingen. Dat leeftijdsprobleem, daar ben ik eerlijk gezegd niet goed uit, maar daar zou ik wel met een stel mensen over willen brainstormen of je daar niet iets op kunt verzinnen. Ik zou zeggen, in ieder geval als mensen ouder zijn. Maar ik vind het heel griezelig om daar een leeftijd bij te bedenken.

Campagnes van de overheid tegen eenzaamheid zijn prima, je bent ook medemens, maar het is niet de ultieme oplossing

Mensen zijn heel verschillend. René Diekstra zei eens dat mensen die op een jongere leeftijd suïcideren het scenario van de dood in zich hebben. Als dat zo is, gebeurt het vroeg of laat. Hier zijn de psychologen en de psychiatrie aan zet. Met de suïcidepreventie moet je je als samenleving bezighouden, maar hoe je dat oplost, dat is mijn vak niet. Het voltooid leven probleem vind ik iets minder heftig. Al kun je wel heel ongelukkig zijn, of eenzaam.

De regie is het allerbelangrijkste

Dit is bewezen: kankerpatiënten die het terminale middel in huis hebben, houden het veel langer vol om te leven. Als ze maar de regie hebben. De regie is het aller-, aller-, allerbelangrijkste. Ik zou het levenseindemiddel ook zeker willen hebben als ik het kon

krijgen. En ik weet bijna zeker dat ik het nooit zou willen gebruiken want ik hecht aan het leven. Ik kan me ook niet voorstellen dat ik zo doodongelukkig word, dat ik eruit wil stappen. Dan ga ik gewoon met een boom praten. Maar ik zou het toch willen hebben.

Ik vind werkelijk dat jullie goed werk doen

Gezien de politieke constellatie in Nederland, - je moet natuurlijk ook een realist zijn - was ik tevreden met de euthanasiewet die in 2002 is ingevoerd. Hoewel ik altijd heb verdedigd dat het allerbelangrijkste de niet-behandelbeslissing is. Juridisch is het stoppen met behandelen het gemakkelijkst. Je kunt een heleboel euthanasie, in de klassieke zin, voorkomen door tijdig te stoppen met behandelen en dan wel goede palliatie aanbieden. Het initiatiefwetsvoorstel van Pia Dijkstra moet ik nog lezen, maar het idee is absoluut verdedigbaar. Ik vind het plausibel dat de CLW meer wil, maar denk dat we al blij mogen zijn als dit het redt. Waar jullie mee bezig zijn, is dat je faciliteert dat mensen er zelf uit kunnen stappen. Ik heb daar helemaal geen moeite mee. Want ik vind ook dat we elkaar moeten vertrouwen. Laten we niet denken dat iedereen die een pil in het nachtkastje heeft dat gebruikt. De meeste mensen willen leven, laten we nou eerlijk zijn. Kijk maar hoe gretig men met de geneeskunde omgaat. Ik vind werkelijk dat jullie goed werk doen.”